

Makale Geliř Tarihi:16.09.2019 Yayın Kabul Tarihi: 09.12.2019

MELİKU'Ş-ŞU'ARÂ BAHÂR'IN MİLLÎ ŞAİR FİRDEVSÎ'YE METHİYESİ

Pelin Seval ESEN*

Öz

İran'ın ulusal şairi Ebû'l-Kasım-i Firdevsî, Samaniler döneminde yetişmiş, Moğol dönemine kadar yaşamış, İran'ın en büyük, en yetenekli şairi olarak kabul edilmektedir. Başyapıtı, İran'ın millî destanı *Şahnâme* adlı eseriyle dünyaca üne kavuşmuş, kahramanlık şiir tarzını zirveye çıkarmıştır. Firdevsî'nin İran'ın Arap egemenliği altına girdiği döneme kadarki İran tarihini, kahramanlıklarını ve mitolojisini sade ve akıcı bir dille kaleme aldığı eseri *Şahnâme*'yle, Samaniler döneminde gerilemekte olan Farsçayı canlandırmış, milliyetçi ruhu diriltmiştir. Firdevsî'nin sahip olduğu üstün yetenekleri, İran kültür ve değerlerine bağlılığı, vatanseverliği, özgünlüğü, bilgeliği ve Fars dilinin sözcük hazinesi kabul edilen yegâne eseri *Şahnâme*'si Senâi-yi Gaznevî, Hâkânî-yi Şirvânî, Enverî-yi Ebiverdî, Nizâmî-yi Gencevî gibi İranlı büyük şairler tarafından övülmüştür. Çağdaş Fars edebiyatının en büyük özgürlük şairleri arasında yer alan şair, yazar, gazeteci, tarihçi, araştırmacı, çevirmen ve aynı zamanda bir siyaset adamı olan Meliku'ş-şu'arâ Bahâr da şiirlerinde Firdevsî ve eseri *Şahnâme*'yi övmüş, Firdevsî'ye olan derin sevgisini ve bağlılığını dile getiren "Firdevsî, Âferîn-i Firdevsî, Kullu's-seydi fî cavfi'l-ferâ" başlıklı üç kaside "Nakş-i Firdevsî" başlıklı bir mesnevi kaleme almıştır. Çalışmada Firdevsî ve Meliku'ş-şu'arâ Bahâr'ın hayatları hakkında kısaca bilgi verildikten sonra Bahâr'ın Firdevsî'yi methettiği "Firdevsî" başlıklı otuz sekiz beyitlik Farsça kasidesi Türkçeye çevrilmiş ve şerh edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Meliku'ş-şu'arâ Bahâr, Firdevsî, *Şahnâme*, kaside.

MALEKOSHOOARA BAHAR'S PRAISE TO THE NATIONAL POET FERDOWSI

Abstract

Iran's national poet Abu'l-Qasim-e Ferdowsi, grown during the Samanid period, lived until the Mongol period is considered the greatest, most talented poet of Iran. He has gained world fame with his masterpiece, the national epic of Iran Shahname. Ferdowsi wrote Iranian history, heroism and mythology in a simple and fluent language until the period when Iran came under Arab rule in Shahname with this book revived the Persian regression during the Samanid period and revived the nationalist spirit. Ferdowsi outstanding talents, adherence to Iranian culture and values, patriotism, originality, wisdom and the only vocabulary of Persian language accepted Shahname was praised by great Iranian poets such as Sanai-ye Ghaznawi, Hakani-ye Shirvani, Anveri-ye Abeverdi, Nezami-ye Ganjavi. Malekoshooara Bahar a poet, writer, journalist, historian, researcher, translator and politician, is one of the greatest celebrities of contemporary Persian literature praised Ferdowsi and Shahname in his poems with three ode and a mathnawi

* Arş. Gör. Dr., Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, e-posta: pelins.c@hotmail.com, ORCID: [0000-0002-5922-5613](https://orcid.org/0000-0002-5922-5613).

which expresses his deep love and devotion to Ferdowsi by name of Ferdowsi, Aferin-e Ferdowsi, Kullu's-seydi fi cavfi'l-fera and Naksh-e Ferdowsi. In the study after brief information about the lives of Ferdowsi and Malekoshoaara Bahar thirty-eight couplets of Persian ode titled Ferdowsi which Bahar praised Ferdowsi was translated into Turkish and annotated.

Key Words: Malekoshoaara Bahar, Ferdowsi, Shahnameh, ode.

GİRİŞ

İran'ın milli şairi kabul edilen Firdevsî, Samaniler döneminde dünyaya gelmiş, Moğol dönemine kadar yaşamış, İran'ın en büyük ve en yetenekli şairlerinden biridir. Kendilerini İran milli değerlerinin ve kültürünün mirasçıları olarak sayan dihkân sınıfına mensup bir ailede yetişmiştir. Firdevsî İran tarihine ilgili, İran kültür ve değerlerine karşı hassas, milliyetçi, vatansever ve özgürlükçü bir şahsiyete sahiptir.

Özgün tarzıyla kaleme aldığı başyapıtı *Şahnâme* adlı eserinde kökleri çok eskilere dayanan bir ulusun efsanevi tarihini, mitolojik rivayetlerini, kahramanlık destanlarını sade bir dille anlatarak Samanilerle birlikte gerilemekte olan Fars dilini canlandırmış, milliyetçi ruhu diriltmiştir.

Fars edebiyatında kahramanlık şiir tarzını zirveye çıkaran Firdevsî, Senâî-yi Gaznevî, Hâkânî-yi Şirvânî, Enverî-yi Ebiverdî, Nizâmî-yi Gencevî gibi İranlı büyük şairler tarafından bilge, bilgin, söz ustası, Tus'un bilgisi gibi övgü dolu ifadelerle anılmıştır (Firdevsî, 2016: 23).

Çağdaş İran edebiyatı şairleri arasında yer alan, meşrutiyet taraftarı, şiirlerinde genellikle vatan sevgisi ve özgürlük konularını işleyen, gerçek bir edebiyatçı ve araştırmacı, vatansever bir aydın Meliku's-uarâ Bahâr da şiirlerinde Firdevsî ve eseri *Şahnâme*'yi övmüş, Firdevsî'den bilge, yüce insan, alim olarak bahsetmiş, rütbesinin peygamberlik olduğunu söylemiş; *Şahnâme*'yi ise Acem'in *Kur'ân'ı*, İranlıların hayat kaynağı olarak anmıştır (Bahâr, 1397 hş.: 495/10). Dizelerinde genellikle Firdevsî'nin ve eseri *Şahnâme*'nin etkisiyle milliyetçilik duygularını yansıtan Bahâr, Firdevsî'ye olan derin sevgisini ve bağlılığını dile getiren "Firdevsî, Âferin-i Firdevsî, Kullu's-seydi fi cavfi'l-ferâ" başlıklı üç kaside "Nakş-i Firdevsî" başlıklı bir mesnevi kaleme almış; ayrıca Firdevsî'nin felsefesi, üslubu, hayatı gibi konularda çeşitli makaleler yazmıştır.

Firdevsî

İran'ın ulusal şairi, dünyaca ünlü Hekîm Ebû'l-Kâsım Mansûr b. Hasan Firdevsî-yi Tûsî 329/940 yılında Tûs şehrine bağlı Tâberân kasabasının Bâj köyünde dünyaya gelmiştir (Safâ, 1363 hş.: 458; Kanar, 1996: 125). Dihkân sınıfına mensup, İran milli adet ve geleneklerine bağlı, ırk ve soylarını koruyan, güç ve kudret sahibi bir ailede yetişmiştir (Safâ, 1363 hş.: 462).

Firdevsî'nin çocukluk dönemi ve öğrenim hayatı hakkında kaynaklarda hemen hiçbir bilgi yoktur; ancak Firdevsî'nin ünlü yapıtı *Şahnâme*'deki bazı anlatımlarından ve hakkında yapılan birçok araştırma ve incelemeden onun yirmi beş yaşlarına kadar hayatını öğrenimle geçirdiği; tarih, İran tarihi ve rivayetleri konusunda derinlemesine çalıştığı; kendisinden önce ünlü şairler tarafından kaleme alınmış

| 670

Meliku'ş-Şu'Arâ Bahâr'ın Milli Şair Firdevsî'ye Methiyesi

Şahnâme ve *Hudâyynâme* gibi eserler üzerinde yoğun çalışmalar yaptığı anlaşılmakta; Fars ve Arap edebiyatları konusunda ileri düzeyde öğrenim gördüğü eski İran tarihi hakkında bilgi edinmek üzere babasından veya Zerdüşt rahiplerinden Pehlevîce öğrendiği bilinmektedir (Firdevsî, 2016: 21-22; Kanar 1996: 125-126).

Firdevsî yetiştiği ailenin konumu ve ailesinin eğitime verdiği önemin etkisiyle İran kültürü ve geleneksel değerlerinin tutkunu olarak yetişmiştir. Firdevsî'nin vatansever ve milli duyguları çok kuvvetli bir kişilik olduğu yine hem kaynaklardaki kayıtlardan hem de eserinden açık bir şekilde anlaşılmaktadır. Özellikle atalarının tarihini öğrenme ve onu gelecek kuşaklara aktarma arzusu çok üst düzeydedir (Safâ, 1363 hş.: 462-463).

Kırk yaşına kadar rahat bir hayat süren Firdevsî daha sonraki yıllarda hayatını sıkıntı içinde geçirmiş, 411/1021 yılında vefat etmiştir. Mezarı Tûs'ta Abbasiyye mezarlığının yanındadır (Firdevsî, 2016: 24; Semerkandî, 1382 hş.: 54).

Firdevsî başyapıtı, İran tarihini, kahramanlıklarını ve mitolojisini anlatan *Şahnâme* adlı eserini 370 (980) veya 380 (990) yılında yazmaya başlamış; parça parça yazmaya başladığı destanlar arasında bağlantıları sağlayacak ilâveleri de ekleyip 394 (1003-1004) yılında ilk nüshasını tamamlamıştır. *Şahnâme*'yi büyük bir hükümdara ithaf etmek isteyen Firdevsî, dönemin en büyük hükümdarlarından olan Gazneli Sultan Mahmud'a sunmuş; ancak eserinin değerine lâyık bir ödül alamamıştır (Kanar, 1996: 126).

Şahnâme eski İran tarihini, İran ırkının ve medeniyetinin tarih sahnesine çıktığı andan, Araplar tarafından sona erdirildiği zamana kadar geçen süreyi destansı bir dille konu almaktadır. *Şahnâme*'de İran'ın mitolojik tarihi, kahramanlık anlatıları ve tarihi iç içe yer alır (Firdevsî, 2016: 25).

Firdevsî İran milletinin gelenek göreneklerini, ulusal, dinsel, ahlaksal değerlerini, üstün niteliklerini, aşk hikâyelerini, kahramanlık serüvenlerini ve İran halklarıyla ilgili daha birçok bilgiyi dizelerinde işlerken olağanüstü betimlemelere, tasvirlerle yer vermiş, gerçekçi bir anlatım tarzı kullanarak kapalı ifadeler, zor terkipler kullanmaktan kaçınmıştır (Firdevsî, 2016: 22).

Şair Fars dilinin bir sözcük hazinesi, aynı zamanda fesahat ve belagat örneği kabul edilen eserinde çok az Arapça kelime kullanmış; modern Farsçada kullanılan bazı kelimelerin eski biçimlerine ve fazla kullanılmayan fiillere sıkça yer vermiştir. *Şahnâme*'deki beyit sayısı yazmalara göre 48.000 ile 52.000 arasında değişmektedir (Kanar, 2010: 290).

Meliku'ş-Şu'arâ Bahâr

"Meliku'ş-Şu'arâ" yani "şairlerin şahı" lakaplı, "Bahâr" mahlaslı Mîrzâ Muhammed Takî 1265/1887 yılında Meşhed'de doğmuştur (Aryenpûr, 1372 hş.: 123; Bahâr, 1387 hş.: 5). Zamanın önde gelen bilgin ve şairlerinden, "Sabûrî" mahlası ile şiir yazan Mîrzâ Muhammed Kâzım-i Sabûrî'nin oğludur. İlköğrenimini babasından almıştır; babasının ölümünün ardından Meşhed'in tanınmış bilginini Edîb-i Nisâbûrî'nin derslerine devam etmiş; ayrıca dönemin ünlü filozoflarından Mîrzâ Abdurrahmân-i Bedrî, Âsıfuddevle Çulâmırzâ Hân Şâhsûn'dan da dersler almıştır. Küçük yaşta

Farsçayı iyi düzeyde öğrenmiş, *Kur'ân ve Şahnâme* okumaya başlamış, şiirle ilgilenmiş, eski büyük şairleri taklit ederek şiirler yazmıştır (Kanar, 1991: 469; Yıldırım, 2011: 94).

Yaklaşık on dokuz yaşında devlet hizmetinde çalışmaya başlamış, Meşrutiyet hareketlerine katılmış; bu dönemde ilk edebi, siyasi ve milliyetçi yazılarını dönemin yüksek tirajlı gazetelerinde yayımlamıştır. Muhalif düşüncelerini mevcut yönetime karşı dile getirmesi sebebiyle dönem dönem cezalandırılmış, hapse atılmış ve sürgün edilmiştir (Kanar, 1991: 469; Yıldırım, 2011: 94; Aryenpûr, 1372 hş.: 123-124; İşimtekin, 2014: 326). Bu hapis ve sürgün yılları döneminde çok sayıda şiir yazmış, gördüğü zulümleri ve haksızlıkları dile getirmiştir (Yıldırım, 2011: 98).

Birkaç kere milletvekili seçilmiş, gazete müdürlüğü yapmış, çeşitli derneklere üye olmuş, Tahran Üniversitesi'nde öğretim üyeliği yapmış şair, yazar, siyaset adamı, araştırmacı Bahâr 1330/ 1951 yılında Tahran'da vefat etmiş, Şemirân'daki Zahîru'd-devle mezarlığında toprağa verilmiştir (Bahâr, 1387 hş.: 10; Kanar 1991: 470; İşimtekin, 2012: 37).

Bahâr Meşrutiyet dönemi en büyük şairlerinden olup bir bazgeşt-i edebî (geriye dönüş tarzı) şairidir; şiirlerinde daha çok eski şairlerin üslubunu taklit etmiş ve onların dilini kullanmıştır. Gençlik yıllarında Horasan büyüklerine, din adamlarına, Muzafferüddîn Şah ve Muhammed Şah'a methiyeler yazmıştır. Meşrutiyet hareketlerine katıldığı yıllardan sonraki şiirlerinde inkılâp, hürriyet, meşrutiyet, özgürlük ve vatan konularına yer vermiştir (Bahâr, 1387 hş.: 7; Aryenpûr, 1372 hş.: 125-126; Yıldırım, 2012: 101; Kanar, 1991: 470). Şair şiirlerini aruza bağlı olarak klasik Fars şiirinin vezinlerinde ve şiir kalıplarında kaleme almış, daha çok kaside nazım şeklinde ün kazanmıştır; şairin dili oldukça sade, kolay anlaşılır ve akıcıdır (Yıldırım, 2012: 103; İşimtekin, 2012: 78, 80).

Bahâr *Çehâr Hitâbe*, *Zindegânî-yi Mânî*, *Sebksinâsî*, *Târîh-i Tetavvür-i Şi'r-i Fârisî* gibi hem manzum hem mensur birçok önemli eser kaleme almıştır. Kaside, mesnevi, gazel, musammat, terkib-i bend, terci-i bend, kıt'a ve dobeyti nazım şekillerinden oluşan divanı ise klasik Fars edebiyatının en son değerli örneğidir denilebilir (Kanar, 1991: 470; Yıldırım, 2012: 104).

Meliku's-şu'arâ Bahâr'ın Firdevsî'ye Methiyesi

Bahâr'ın Firdevsî'ye "Firdevsî" başlıklı methiyesi şairin Firdevsî'nin kabrinin onarımının teşviki için yazdığı makalenin ardından kaleme almış olduğu ve 1299/1921 senesinde Tahran'da yayınlanmış (Bahâr, 1387 hş.: 273) 38 beyitlik bir kasidedir. Kaside müctes-i müsemmen-i mahzûf yani mefâilün, feilâtün, mefâilün, fa'lün vezninde (Değirmençay, 2012: 73) kaleme alınmıştır. Kasidenin dili oldukça akıcı, açık ve sadedir.

Bahâr kasidesinde Firdevsî'nin övgüsüne geçmeden önce doğru sözün, düzgün şiirin ve büyük şairin niteliğinden bahseder; sözün niteliğini o sözü söyleyenin yüceliğiyle, şiirin kıymetini de şairinin büyüklüğüyle ilişkilendirir. Sözün güzelliğinin ahenginde değil, konuşanın üstün bilgisinde olduğunu söyler. Sözün veya şiirin toplum üzerindeki etkisine değinerek yine bu etkiyi söz sahibinin veya şairin bilgisine,

Meliku's-Şu'Arâ Bahâr'ın Milli Şair Firdevsî'ye Methiyesi

büyüklüğüne, samimiyetine ve içtenliğine bağlar. Büyük bir şairin söylediği bir beyitle bir kargaşanın bittiğini veya bir intikamın uyandığını söyleyerek sözün ve söyleyenin önemine vurgu yapar.

Şair, insanın alçaksa sözlerinin alçak, yüceyse sözlerinin yüce olduğunu; şairin cömertse, şiirlerinde cömertlik olduğunu; dilenci ise dilencilik olduğunu söyleyerek sözün, konuşanın sıfatı, insanın aynası olduğunu ve söz sahibinin kişiliğini ortaya koyduğunu, Hz. Peygamber'in şairi olarak tanınan sahâbi Hassân b. Sâbit'i, Hz. Ömer döneminde hiciv dolu şiirleri nedeniyle hapse atılan el- Hutaya'yı, kötümserliği ve karamsarlığı ile meşhur, Arapların ünlü filozof ve şairlerinden olan Ebu'l-Ala el-Ma'arrî'yi, Arap ve İslâm toplumunu bozma niteliği taşıyan akımlara karşı mücadeleci tavrını ortaya koyan şiirleriyle meşhur Ebu't-Tayyib El-Mütenebbî'yi anarak ifade eder. İran ulusal değerleri başta olmak üzere kültürel mirasını aktarmayı amaçlayan *Şahnâme* yazımında ilk adımı atmış olan Dakîkî ve Firdevsî'nin düzgün kişiliklerinden ve bu özelliklerini şahnamelerine yansıttığından söz eder ve ardından Firdevsî'nin övgüsüne geçer. Bahâr yine sözlerin, konuşanın üstünlüğünü yansıttığını vurgulayarak Firdevsî'nin başyapıtı *Şahnâme*'ye işaret eder ve eserdeki şahane kelimelerin Firdevsî'nin himmetinin alameti olduğunu söyler. *Şahnâme*'de cesurca ve korkusuzca kullandığı ifadelerle tarihi anlattığı, ustaca ve bilgece kullandığı sözcüklerin insanları düşünmeye sevk ettiğini ve bu kullandığı özenli sözcüklerden onun bilgilerden bilge, emirlerden daha yüksek rütbeli olduğunu anlaşıldığını söyleyerek onu metheder. Şair, Firdevsî'nin yeteneklerinin, eserindeki inceliklerin, sanatının övgüsünde ileri giderek onun ya Tanrı ya da peygamber olduğunu söyler. Firdevsî'nin *Şahnâme*'de anlattığı olayları oldukça gerçekçi bir dille kaleme aldığından dolayısıyla okuyucunun gözünde bu sahnelerin canlandığından bahseder, *Şahnâme*'yi bir tiyatroya Firdevsî'yi de çeşitli rollerle sahneye çıkan kusursuz bir oyuncuya benzetir. Ona göre Firdevsî bu sahnelerde bazen ülkeler fetheden bir sultan, bazen ordu sevk eden bir kahraman, bazen aydın bir vezir, bazen de âşık bir şairdir. Bahâr, çeşitli benzetmelerle Firdevsî'nin övgüsüne devam eder; saltanatını Ferîdûn'a, gücünü Rüstem'e, ihtişamını İskender'e, cömertliğini Dârâ'ya benzetir. Onun toprak gibi kabullenici, su gibi hızlı, ateş gibi güçlü, hava gibi lütufkâr olduğunu söyler. Çocuk gibi masum, dev gibi güçlü, vezirlerden daha bilge olduğunu söyler. Bahâr Firdevsî'nin başyapıtı *Şahnâme*'nin onun kendi halini anlatan, hasbihali bir eser olmadığını, bunun da eserindeki açık, sade ve samimi ifadelerinden açıkça anlaşıldığını dile getirir.

Şair kasidesinin son bölümü, dua bölümünde Firdevsî'nin bilgeliğine tekrar vurgu yaparak ona bilge diye seslenir, onu hak ettiği şekilde övemediğini; ancak insanların arasında övgüye layık yalnızca onu gördüğünü dile getirir. Yaşadığı ortamdan, toplumun bilinçsizliğinden yakınarak Firdevsî'nin eseri *Şahnâme*'nin İranlılara hayat verdiğini, bu sebeple dünyaca ünlü Firdevsî'ye hayat boyunca dua edeceğini söyleyerek kasidesine son verir.

Farsça Kasidenin Türkçe Çevirisi

Söz eğer doğru ve düzgünse yüce olur; biri eğer büyük sözle yüceldiyse reva olur. İster gerçek olsun ister mizahi, doğru manayla ilgisi olmayan her söz yanılmaya neden olur.

Bir beyitle bir kargaşanın durulduğunu duymuşsun, bir şiirle de bir intikamın uyandırdığını.

Söz eğer bilge gönülden çıkmadıysa, kafiyeleri latif, lafızları süslü olsa da güzel değildir. Her şiirin değeri, o şiirin şairinin bilgisi ölçüsündedir; bilgenin sanatı, bilge gönlün serüvenidir.

İnsan alçaklaşırsa sözleri alçaklaşır; insan yücelirse sözleri yücelir.

Cömert şairin sözü cömertlik getirir, dilenci şairin şiirleri ise dilencilik.

İster kibre tutsak ister ikiyüzlülüğe av olsun, her toplumun kelamı sırlarının öyküsüdür.

Şairin ahlakının izini şairin şiirinde ara; çünkü gülfidanının üstünlüğü su, toprak ve havanın faziletindedir.

Bir şiirin doğruluğu şairin mizacının düzgünlüğünün sonucu; bir elbisenin [güzelliği] de uzun boyun sonucudur.

Nasıl ki Hasan'ın sözü dürüstlüğü ve saflığın deliliyse, Hutaya'nın ahlaksızlığının göstergesi de onun sözüdür.

Şeyh Ma'arrî'nin olgunluğu düşüncelerinden belli; Mütenebbî'nin cesareti de şiirlerinden açıktır.

Dakîkî ve Firdevsî'nin şahnamelerinde açıkça görülen fark onların tabiatındaki farklılıkların göstergesidir.

Elbette şahnamelerdeki lafız ve mana farkı, tam olarak o ikisinin mizacının doğruluğuna ve dürüstlüğüne kanıttır.

Şahlara yaraşır sözlerin görkem ve azameti tamamen Firdevsî'nin himmetinin göstergesidir.

Cesurca ve korkusuzca buyruklar onun [tarihi] anlatan bir adam olduğunun kanıtıdır ve onu övmek yerinde olur.

Bilgece ifadeleri ve yeteneği, onun akılda ve fikirde hikmet doğuran bir şair olduğunun kanıtıdır.

Onun sözleri açıkça "bu adam gayret bakımından emirlerden, hikmet bakımından bilgelerdendir" der.

Bir bedende iki ruh bulunmadıkça bir beden nasıl farklı tarzlarda düşünülebilir?

Firdevsî yüzlerce tarz sanat düşünmüş -Allah'a sığınırız- Tanrı değilse bile peygamberdir.

Bir oyuncu bir oyun sahnesinde eğer iki farklı oyun sergilerse oldukça yücedir.

Şahnâme'deki bir sahneye bak; Firdevsî yüzlerce farklı elbiseyle kusursuz bir oyun oynamış.

Ülkeler fetheden bir sultan, ordu sevk eden bir kahraman, aydın bir vezir ve âşık bir şair.

Hükümdarların konuşmaları, seçkinlerin söyleşileri hepsi söz ustası Firdevsî'nin zihin gücüdür.

Meliku'ş-Şu'Arâ Bahâr'ın Milli Şair Firdevsî'ye Methiyesi

Perde dışında hikmetle ve hünerle dolu bir dünya; perdede ise övgüye layık bir şair vardır.

Hükümdarın tahtı bakımından Ferîdûn, savaşta Rüstem, ihtişam bakımından İskender, cömertlik bakımından Dârâ'dır.

Özür vakti toprak, çalışma vakti su, azamet zamanı ateş, lütuf vakti hava.

Azarlamaları kükreyen sel gibi yutan bir timsah, hitapları esen rüzgâr gibi dünyayı dolaşır.

Rahmet vakti günah işlememiş çocuk, korku vakti baş yiyen erkek bir dev.

Danışma vakti yüzbinlerce dahi vezirden daha iyi.

Meclis süslemede şarap içen bir dost gibi, dindarlıkta ise duası makbul bir insan gibidir.

Korku vakti dikkatlidir, intikam vakti uyanık; dayanıklılık vakti dağ gibidir, bağış vakti ise deniz gibi.

[Anlattığı]hikâyesi nasıl onun hasbihaline sayılır? Açık sözleri abartı ve ikiyüzlülüğten uzaktır.

Ey bilge, ey Firdevsî senin makamına layık övgülerin binde birini söyleyemem.

Sadece seni överim o kadar; çünkü bu hilekâr insanların arasında övgüye layık birini tanımiyorum.

Yazık ki bir ömür vatan hizmetinden sonra gözüm onun dışında gönlümün istediği gibi başka birini daha görmedi.

Yabancıların iş bilirliği, halkın ise bilinçsizliği beynimi öyle yaktı ki ondan duman yükseldi.

Yaşadığımız sürece sana dua ederiz; çünkü ey meşhur adam bize hayat veren senin Şahnâme'ndir.

Kasidenin Farsça Metni

کس ار بزرگ شد از گفته بزرگ رواست
هرآن سخن که نه پیوست با معانی راست
شنیده‌ای که ز یک شعر کینه‌ای برخاست
گرش قوافی مطبوع و لفظها زیباست
صنیع دانا انگاره دل داناست
چو مرد والا شد گفته‌های او والاست
گدایی آرد اشعار شاعری که گداست
اگر فریسه کبر است یا شکار ریاست
که فضل گلین در فضل آب و خاک و هواست
بلند رختی فرع بلندی بالاست
چنانکه گفته حسان دلیل صدق و صفاست
شهامت متنبری ز شعر او پیداست
تفاوتی که به شهنامه‌ها به بینی راست
درست و راست بهنچار خوی آن دو گواست
نشان همت فردوسی است بی کم و کاست
دلیل مردی گوینده است و فخر او راست
گواه شاعر در عقل و رای حکمت‌زاست
به غیرت از امرا و به حکمت از حکماست
جز آنکه گویی دو روح در تنی تنهاست
نعوذ بالله پیغمبر است اگر نه خداست
اگر دوگونه نمایش دهد بسی والاست

سخن بزرگ شود چون درست باشد و راست
چه جد، چه هزل در آید به آزمایش کج
شنیده‌ای که به یک بیت فتنه‌ای بنشست
سخن گر از دل دانا نخاست زیبا نیست
کمال هر شعر اندر کمال شاعر اوست
چو مرد گشت دنی قول‌های اوست دنی
سخاوت آرد گفتار شاعری که سخی است
کلام هر قوم انگاره سرایر اوست
نشان سیرت شاعر ز شعر شاعر جوی
درست شعری فرع درستی طبع است
بود نشانه خبث حطینه گفته او
کمال شیخ معری ز فکر اوست پدید
نشان خوی دقیقی و خوی فردوسی است
بلی تفاوت شهنامه‌ها به معنی و لفظ
جلال و رفعت گفتارهای شاهانه
فرمانهای دلاورانیه و بی باکیها
محاورات حکیمانیه و درایت‌هانش
صریح گوید گفتارهای او کاین مرد
کجا تواند یک تن دوگونه کردن فکر
به صد نشان هنر اندیشه کرده فردوسی
درون صحنه بازی یکی نمایشگر

به صد لباس مخالف به بازی آمده راست
وزیر روشن‌رای است و شاعری شیدا است
همه قریحه فردوسی سخن‌آرا است
درون پرده یکی شاعر ستوده لقاست
به احتشام سکندر به مکرمت داراست
به وقت هیبت آتش به وقت لطف هواست
خطاب‌هایش چو باد بزان جهان‌پیماست
به وقت خشیت چون نرمدیو خورده قفاست
که هر وزیری دارای صد هزار دهاست
به پارسایی چون مرد مستجاب دعاست
که ثبات چوکوه و گه عطا دریاست
حدیث‌های صریحش تهی ز روی و ریاست
یک از هزار نیارست گفت از آنچه رواست
همی ندانم یک تن که مستحق ثناست
ندید چشم یک جزو از آنچه دل می‌خواست
چنان بسوخت دماغ که دود از آن برخاست
که شاهنامه‌ات ای شهرمرد محیی ماست

یکی به صحنه شهنامه بین که فردوسی
امیرکشورگیر است و گورد لشکرکش
مکالمات ملوک و محاورات رجال
برون پرده جهانی ز حکمت است و هنر
به تخت ملک فریدون به پیش صف رستم
به گاه پوزش خاک و به گاه کوشش آب
عتاب‌هایش چو سیل دمان نهنگ اوبار
به گاه رقت چون کودک نکرده گناه
به وقت رای زدن به ز صد هزار وزیر
به بزم‌سازی مانند باده‌نوش ندیم
به گاه خوف مراقب به گاه کین بیدار
به حسب حال کجایش مرد حکایت خویش
بزرگوارا فردوسیا به جای تو من
تو را ثنا کنم و بس کزین دغل مردم
دریغ کز پس یک عمر خدمت وطنی
ز پخته‌کاری اغیار و خام‌طبعی قوم
ثنا کنیم ترا تا که زنده‌ایم به دهر

(Bahâr 1387 hş.: 273)

SONUÇ

Firdevsî İran'ın milli şairi ve İran'ın millî destanı *Şahnâme'*nin müellifidir. Firdevsî İran kültürü ve geleneksel değerlerine son derece bağlı bir vatanseverdir; milli duyguları oldukça kuvvetli bir kişiliğe sahiptir. Üstün yeteneklere sahip şair ve eseri *Şahnâme* Senâi-yi Gaznevî, Hâkânî-yi Şirvânî, Enverî-yi Ebiverdî, Nizâmî-yi Gencevî gibi İranlı büyük şairler tarafından övülmüştür. Çağdaş Fars edebiyatının en büyük şairlerinden olan Meliku's-şu'arâ Bahâr da Firdevsî'ye olan derin sevgisini ve bağlılığını dile getiren üç kaside ve bir mesnevi kaleme almıştır.

Şair, "Firdevsî" başlıklı otuz sekiz beyitlik kasidesinde Firdevsî'yi yüce insan, bilge, kahraman, sultan, vezir, söz ustası gibi övgü dolu sözlerle anmış; Firdevsî'nin kişiliğinin düzgünlüğünden, himmet sahibi olduğundan, yüceliğinden, cömertliğinden, ihtişamından, cesaretinden bahsetmiş; eseri *Şahnâme'*nin ise İranlıların hayat kaynağı olduğunu söylemiş, hayatta kalmalarını *Şahnâme'*nin varlığına bağlamış ve Firdevsî'ye hayatı boyunca dua edeceğini ifade etmiştir.

Bahâr'ın Firdevsî'ye olan sevgisi, saygısı ve bağlılığı yanında Firdevsî'yi övgü dolu çeşitli sözlerle methetmesinde kendisinin de Firdevsî gibi milliyetçi, İran milli değerlerine ve kültürüne bağlı, özgürlük taraftarı ve vatansever bir şair olması etkili olmuştur denilebilir.

KAYNAKÇA

Âryenpûr, Y. (1372 hş.), *Ez Sabâ Tâ Nîmâ II*, Tahran: İntişârât-i Zevvâr.
Bahâr, M. T. (1387 hş.), *Dîvân-i Eş'âr-i Meliku's-şu'arâ-yi Bahâr*, Tahran: Mu'essese-yi İntişârât-i Niğâh.

Meliku's-Şu'Arâ Bahâr'ın Milli Şair Firdevsî'ye Methiyesi

- Değirmençay, V. (2012), *Farsça Arûz ve Kafiye*, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Ofset Tesisleri.
- Firdevsî, E. (2016), *Şahnâme II*, (Çev. Nimet Yıldırım), İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- İşimtekin, S. (2012), *Muhammed Takî Bahâr'ın (Meliku's-Şu'Arâ) Divanının İçerik Açısından İncelenmesi*, (Doktora Tezi) Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- İşimtekin, S. (2014), *Muhammed Takî Bahâr'ın Puşkin'e Övgüsü*, *International Journal of Language Academy*, 2: 323-332.
- Kanar M. (2010), "Şâhnâme" TDV İslâm Ansiklopedisi, XXXVIII: 289-290.
- Kanar, M. (1996), "Firdevsî" TDV İslâm Ansiklopedisi, XIII: 125-127.
- Safâ, Z. (1363 hş.), *Târîh-i Edebiyyât Der İrân I*, Tahran: İntişârât-i Firdevsî.
- Semerkandî, D. (1382 hş.), *Tezkiretü's-Şuarâ*, (tsh. Edward Granville Brown) Tahran: İntişârât-i Dîbâ.
- Yıldırım, N. "Özgürlük Şairi Melikuşşuara Bahâr (1265-1330 hş. /1887-1951)", *Doğu Araştırmaları* 8: 93-106.

